

EXPRESIVITATEA LIMBAJULUI PASTORAL ÎN EXPRESII ȘI LOCUȚIUNI DIN PRESĂ

IOANA NARCISA CREȚU
IOANA-TATIANA CIOCAN

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

ioana.cretu@ulbsibiu.ro

ioana.ciocan@ulbsibiu.ro

DOI: 10.2478/saec-2024-0004

ORCID: 0000-0002-0502-8577

ORCID: 0009-0000-3298-5607

Title: Expressiveness of Pastoral Language in the Use of Idioms in the Press

Abstract: Using a colloquial lexicon in the press activates the „illusion” of orality. This research focuses on the use of expressions from the field of shepherding in the Romanian media. The article started from the premise that pastoral terms in expressions and locutions contribute to the expressiveness of the language of publications, asking whether they are used only in the daily style, as a simple feature of the entertainment function, or if they are also found in other types of media. The media's nuanced ability to use these terms was also monitored, following the level of content that journalists have access to, sometimes being specialized terms.

Keywords: *orality; Romanian media; idioms; colloquial; shepherding; pastoral language;*

Premise

Articolul de față urmărește folosirea expresiilor din domeniul păstoritului în presa românească. Cercetarea a pornit de la premisa conform căreia termenii pastoralii din expresii și locuțiuni contribuie la expresivitatea limbajului publicațiilor, punându-se întrebarea dacă sunt folosiți doar în stilul colocvial, ca simplă caracteristică a funcției de divertisment sau dacă se întâlnesc și în alte tipuri de presă. S-a urmărit și capacitatea de nuanțare a presei în utilizarea acestor termeni, evidențiindu-se nivelul de conținut¹ la care au acces jurnaliștii, fiind vorba uneori de termeni de specialitate.

Studiul prezintă o analiză de conținut a presei actuale, împărțind terminologia pastorală din locuțiuni și expresii în funcție de utilizare și rol (de la denumirea animalelor la bolile turmelor, apoi la meseriile dintr-o stână, precum și la produsele specifice acestei îndeletniciri). Vom observa dacă diversitatea lingvistică a dus și la un uz diferit în mass-media, cu accente ironice sau doar colocviale, în funcție de specificul publicației.

¹ Se face diferența dintre desemnare, semnificație și sens după concepția coșeriană (Crețu 2005:46-52).

Folosirea unui lexic colocvial în presă activează „iluzia” oralității (Roșca 2004:84), alături de alte procedee printre care se numără: elementele de argou, invenții lexicale sau jocuri de cuvinte, chiar și adresarea directă sau utilizarea citatului în titlu, dar și modalitățile „informale” de punere în pagină la care se numără culorile diverse, chenarele și letrinele mari, textele scurte, abuzul de imagini, paginarea fărâmițată și rubricizarea excesivă (Roșca 2004: 84-85).

Termeni pastorali menținuți în expresii și locuțiuni

a. Denumiri de animale

Una dintre cele mai cunoscute expresii care este formată plecând de la denumirea animalelor este „a o face de oaie” cu sensul de „a face o gafă, o prostie, a se face de râs”, respectiv „a fi prea de oaie”, adică „a fi prea de tot”. Nu se știe exact de unde provine conotația negativă asociată acestui animal. O explicație ar fi că originea este domeniul culinar, cu sens propriu: „a face o friptură de oaie” este mai puțin apreciată decât o friptură de porc – din cauza gustului mai pronunțat și mai puțin agreat de consumatori. Cercetătoarea Rodica Zafiu consideră explicația dată de lingvistul Iorgu Iordan destul de improbabilă și subliniază că această semnificație apare, mai degrabă, din cotidianul rural în care oaia mai murdărea laptele muls (Zafiu 2020), ceea ce nu dovedea prea multă istețime. Prin urmare, nu este de mirare nici faptul că „a fi deștept ca oaia” nu este deloc măgulitor pentru cineva.

În presă se întâlnește expresia „a o face de oaie”, atât în legătură cu sensul propriu, cât și cel figurat. Astfel, relatându-se despre protestul oierilor din 2015, titlul unui articol menționează: „Parlamentarii au făcut-o de oaie. Protestul ciobanilor în presa internațională”². Expresia este folosită și în presa tabloidă, într-o pondere mai mare. *Libertatea* apreciază că actorul Charlie Sheen „a făcut-o de oaie”, atacându-și dentistul cu un cuțit sub influența drogurilor³, iar Simona Sensual „a făcut-o iar de oaie”⁴. De altfel, este o expresie utilizată des și în presa sportivă: „Raț a făcut-o de oaie” - *Pronosport*⁵, „Ronaldo a făcut-o de oaie” - *Maramedia*⁶, „Saudiții au făcut-o de oaie – Cupa Turciei de la Riad, un fiasco total care face în-

² Robert Frunzescu, „Parlamentarii au făcut-o de oaie. Protestul ciobanilor, în presa internațională”, în *MyTex*, 16.12.2015, disponibil la <https://mytex.ro/dosare/parlamentarii-au-facut-o-de-oaie-protestul-ciobanilor-in-presa-internationala/>, accesat la 15.05.2024. În articolul de față, toate trimiterile spre presa românească vor fi făcute sub forma notelor de subsol.

³ Dana Aramă, „A făcut-o de oaie! Charlie Sheen și-a atacat dentistul cu un cuțit!”, în *Libertatea*, 2.10.2014, disponibil la <https://www.libertatea.ro/entertainment/a-facut-o-de-oaie-charlie-sheen-si-a-atacat-dentistul-cu-un-cutit-1076259>, accesat la 20.05.2024.

⁴ „Simona Sensual a făcut-o iar de oaie”, în *Cuget liber online*, 13.05.2011, disponibil la <https://cugetliber.ro/stiri--simona-sensual-a-facut-o-iar-de-oaie-90005>, accesat la 10.06.2024.

⁵ Sorin Dumitrescu, „Raț a făcut-o de oaie”, în *ProSport*, 14.03.2009, disponibil la <https://www.prosport.ro/fotbal-extern/stranieri/rat-a-facut-o-de-oaie-4047756>, accesat la 10.06.2024.

⁶ Tiberiu Sabo, „Ronaldo a făcut-o de oaie. Sau de cămilă”, în *MaraMedia*, 4.01.2023, disponibil la <https://maramedia.ro/ronaldo-a-facut-o-de-oaie-sau-de-camila/>, accesat la 11.06.2024.

conjurul lumii” – *Adevărul-sport*⁷, în toate aceste exemple accentul căzând pe ideea de comitere a unei erori, a unei greșeli mari sau a unei gafe, deci, cu sens figurat.

Mai puțin cunoscută este expresia „a fi oaie cu șorici”, care desemnează un om sărac cu duhul, dar cu tupeu (Paraschivescu 2018). O persoană profitoare este cea care „suge de la două oi”, adică trage foloase din două părți. Cea de-a doua expresie se întâlnește și în presa politică, așa cum se constată în titlul articolului din *Cugetul liber* – „Când <suge> ca mielul de la două oi...Reformarea UDMR, incertă...”⁸.

Din realitatea pastorală provin expresiile arhicunoscute: „a pune lupul paznic la oi” sau „lupul în blană de oaie”, respectiv „a se vedea/a fi ca măgarul între oi”. Lupul fiind dușmanul oilor, e clar că sensul figurat al primelor expresii se referă la un paradox în care tocmai persoana cea mai puțin potrivită este aleasă sau ascundă un caracter josnic. Desigur că cealaltă expresie are sens peiorativ, indicând o nepotrivire a cuiva față de restul grupului, care se observă cu ochiul liber ca și un măgar dintr-o turmă de oi.

Expresia „a pune paznic la oi” este frecvent folosită în presă, atât în cea scrisă, cât și în audiovizual. Structura apare în situații considerate tipice pentru societatea românească: șeful de post care ia mită, în loc să amendeze hoții⁹, pădurarul care favorizează hoții de lemne¹⁰, șeful de la Inspekția Rutieră care-și favorizează neamurile¹¹ etc. Asemenea situații sunt semnalate în presa centrală, dar și în cea regională sau locală. Deși mai rar utilizată, expresia „ca măgarul între oi” se întâlnește în presa sportivă, de pildă, în comentariul meciului de fotbal între echipa Lyon și cea din Bordeaux¹². Observăm, astfel, cum, în zona mass-media sportivă regăsim diversitate în ceea ce privește expresiile provenind din sfera pastorală românească (în general cu sens peiorativ sau ironic).

Plecând de la aspectele întâlnite în oierit s-au dezvoltat și zicerile „a se ține ca scaiul de oaie” sau „a se ține scai” (cu sensul de „a fi mereu după cineva”), respectiv „a încerca să ia/să scoată două piei de pe oaie” pentru cineva care urmărește

⁷ Amir Kiarash, „Saudiții au făcut-o de oaie: Supercupa Turciei de la Riad, un fiasco total care face înconjurul lumii”, în *Adevărul.ro*, 30.12.2023, disponibil la <https://adevarul.ro/sport/saudi-tii-au-facut-o-de-oaie-supercupa-turciei-de-2327880.html>, accesat la 10.06.2024.

⁸ Gheorghe Giurgiu, „Când sugă ca mielul la două oi... Reformarea UDMR, incertă...”, în *Cuvântul liber*, 29.10.2016, disponibil la <https://www.cuvantul-liber.ro/327868/cand-suge-ca-mielul-la-doua-oi-reformarea-udmr-incerta/>, accesat la 27.05.2024.

⁹ „Lupul, paznic la oi! Polițist, șef de post, prins când lua șpaga de la hoții de lemne!”, la *realitatea.net*, 17.06.2024, disponibil la https://www.realitatea.net/stiri/actual/lupul-paznic-la-oi-politist-sef-de-post-prins-cand-lua-spaga-de-la-hotii-de-lemne_667012b042ec1c5d31355237, accesat la 18.06.2024.

¹⁰ Nicu Mitrea, „Au pus lupul paznic la oi. Un pădurar a fost reținut pentru că îi favoriza pe hoții de lemne”, în *Ziarul de Cluj*, 28.03.2024, disponibil la <https://www.zcj.ro/eveniment/au-pus-lupul-paznic-la-oi-un-padurar-a-fost-retinut-pentru-ca-ii-favoriza-pe-hotii-de-lemne--261637.html>, accesat la 11.06.2024.

¹¹ Remus Florescu, „Șpagă-n miei pentru lupul paznic la oi: șeful de la Inspekția Rutieră administrea firma de transporturi a socrului”, în *Adevărul.ro*, 18.10.2023, disponibil la <https://adevarul.ro/stiri-locale/cluj-napoca/spaga-n-miei-pentru-lupul-paznic-la-oi-seful-de-2308860.html>, accesat la 20.05.2024.

¹² <https://golazo.ro/index.php/video-magarul-intre-oi-umilit-cu-trei-driblinguri-consecutive-10846>.

un câștig exagerat (Paraschivescu 2018). În presa actuală se întâlnește doar formularea familiară „se țin scai” pentru un limbaj aproape clișeizat din presa mondială („probleme se țin scai de prezentatoarea de la Antena Stars, Gabriela Cristea” – *Evenimentul zilei*¹³) sau sportivă („probleme se țin scai de Alexandru Albu” – *ProSport*¹⁴). Interesantă este folosirea cu sens figurat a expresiei, pentru a obține expresivitate prin personificare într-o structură metonimică în presa de informare: „Samsung se ține scai de LG Electronics” – *Hotnews*¹⁵.

Zicala „să revenim la oile noastre” cu sensul de a ne întoarce la subiectul, la tema discuției, este un calc lingvistic din limba franceză (*revenir a nos moutons*). Se pare că este de origine livrescă provenind din literatura franceză, dintr-o fabulă din secolul al XV-lea cu autor necunoscut: *Farsa jupânului Panthelin* (Borcea 2020). Cu o nuanță ironică găsim în presă îndemnul „să revenim la oile noastre”, de obicei în texte de opinie, dar și în relatările portalurilor de știri¹⁶.

În plus, foarte multe antroponime s-au dezvoltat pornind de la denumirea animalelor, dar și de la activitatea din stână. În aceste ipostaze identificăm o încărcătură semantică pozitivă, cum se întâmplă adeseori în categoria numelor individuale sau a supranumelor, dar și un sens peiorativ, fixat tot în supranume, cum sunt antroponime obținute de la *berbec*, *capră*, *țap* etc. (Dima 2003: 210-211) – un exemplu în acest sens ar fi Emil Constantinescu, fostul președinte al României, supranumit *Țapul*.

b. Produse și alimente

Dacă majoritatea vorbitorilor nu cunosc vocabularul specific oieritului, în schimb au auzit cu siguranță expresiile „mare brânză” și „zgârie-brânză”. Se spune că cineva „nu a făcut nicio brânză” (adică „nu a făcut nicio ispravă”) sau ceva nu este „mare brânză”, adică e „un fleac, un lucru mărunț”. Alte expresii înrudite ca sens sunt și expresiile: „a nu face brânză cu cineva” („a nu putea ajunge la înțelegere cu cineva”), „a nu fi de nicio brânză” („a nu fi bun de nimic”), „a strica brânza cu cineva” („a se certa cu cineva”), „asta e altă brânză” („asta e altceva”). În plus, des întâlnită este și locuțiunea „(a intra) ca-n brânză” – regăsită adeseori în textele jurnalistice. Aceasta subliniază ușurința de a trece printr-o anumită situație sau ideea de a nu întâmpina vreo rezistență într-o acțiune/ activitate. La fel de

¹³ Emma Cristescu, „Gabriela Cristea, de urgență la spital. Problemele se țin scai de prezentatoarea de la Antena Stars”, în *Evenimentul zilei*, 7.07.2023, disponibil la <https://evz.ro/gabriela-cristea-de-urgenta-la-spital-problemele-se-tin-scai-de-prezentatoarea-de-la-antena-stars.html>, accesat la 11.05.2024.

¹⁴ Matei Năstase, „Problemele se țin scai de Alexandru Albu după escapada din club: *E în pericol*”, în *ProSport.ro*, disponibil la <https://www.prosport.ro/fotbal-intern/superliga/problemele-se-tin-scai-de-alexandru-albu-dupa-escapada-din-club-e-in-pericol-video-19836066>, accesat la 18.06.2024.

¹⁵ Adrian Vasilache, „Samsung se ține scai de LG Electronics”, în *Hotnews*, 7.11.2005, disponibil la <https://hotnews.ro/samsung-se-tine-scai-de-lg-electronics-859419>, accesat la 10.06.2024.

¹⁶ „UE ne învață cum să ne spălăm pe mâini”, în *Hotnews*, 4.04.2007, disponibil la <https://hotnews.ro/ue-ne-invata-sa-ne-splam-pe-miini-820237>, accesat la 10.06.2024.

cunoscută este și zicala: „frate, frate, dar brânza-i pe bani” cu sensul că „în afaceri nu se poate ține cont de relațiile de rudenie”.

Dintre cele amintite anterior, în presă apare expresia „a nu face mare brânză”, care dă limbajului jurnalistic o notă colocvială, în special în comentariul politic. Astfel, se spune că un candidat „n-a făcut mare brânză la prezidențiale”¹⁷ sau redacția de la *Hotnews* își intitula, în 2012, un articol de opinie politică: „De ce nu va face USL mare brânză...”¹⁸. Însă limbajul colocvial este specific și titlurilor-citat din presa sportivă. În acest sens, *gsp.ro* titrează în 2023: „Dumitru Dragomir a analizat CFR-Lazio, la GSP Live: <Mare brânză nu a făcut, nu a riscat nimic>”¹⁹.

În schimb, zicala: „Frate, frate, dar brânza-i pe bani” este utilizată în comentarea evenimentelor naționale sau internaționale. *Adevărul* o include într-un titlu informativ din 2024: „Frate, frate, dar brânza e pe bani. Atitudinea polonezilor față de refugiații ucraineni s-a schimbat”²⁰. Tot despre solidaritate este vorba și în articolul de pe *Deutsche Welle*, varianta în limba română: „Frate, frate, dar brânza e pe bani. Și oricum trebuie apărută de lăcomia unor guri hămesite”²¹. Expresia este folosită pentru evenimente internaționale, *realitatea.md* transmite că fostul președinte Igor Dodon a cerut bani de la Tiraspol pentru vaccinuri anticovid²² sau naționale, *Puterea* comentează cum intenționează Poșta Română să devină profitabilă²³. O expresie colocvială este „s-a împuțit brânza” pentru un moment în care s-a stricat relația, prietenia, situația. Sensul figurat provine de la cel propriu, fiind vorba de o brânză care nu mai este bună.

În sfârșit, un „zgârie-brânză” este un om avar, zgârcit. Nu se cunoaște cu certitudine care este originea acestei expresii, dar e posibil să se refere la faptul că nu toți oamenii consumau în trecut brânza în cantități mari, fără nicio grijă, ca astăzi. Bătrânii de la sat spun și astăzi despre brânza de burduf că mai degrabă „se pupă”, adică se mănâncă foarte puțin din ea, fiind atât scumpă, cât și iute, dacă e veche. Expresivă este folosirea sintagmei „zgârie-brânză” ca atribut ironic în

¹⁷ Alina Rădulescu, Cătălin Pătru, „N-a făcut mare brânză la prezidențiale, dar are în continuare priză la sexul frumos”, *WowBiz*, 22.12.2016, disponibil la <https://www.wowbiz.ro/video-n-a-facut-mare-branza-la-prezidentiale-dar-are-in-continuare-priza-la-sexul-frumos-16289482>, accesat la 20.05.2024.

¹⁸ „De ce nu va face USL mare brânză...”, *Hotnews.ro*, 29.04.2012, disponibil la <https://hotnews.ro/de-ce-nu-va-face-usl-mare-branza-640493>, accesat la 10.06.2024.

¹⁹ Adrian Duță, „Dumitru Dragomir a analizat CFR-Lazio, la GSP Live: *Mare brânză* nu a jucat, n-a riscat nimic”, *gsp.ro*, 23.02.2023, disponibil la <https://www.gsp.ro/international/conference-league/dumitru-dragomir-cfr-lazio-0-0-688962.html>, accesat la 10.06.2024.

²⁰ Viorica Marin, „Frate-frate, dar brânza e pe bani. Atitudinea polonezilor față de refugiații polonezi s-a schimbat”, 19.06.2024, disponibil la <https://adevarul.ro/stiri-externe/europa/frate-frate-dar-branza-e-pe-bani-atitudinea-2369719.html>, accesat la 19.06.2024.

²¹ Petre M. Iancu, „Frate, frate, dar brânza e pe bani. Și, oricum, trebuie apărută de lăcomia unor guri hămesite”, la *DW*, 23.11.2010, disponibil la <https://www.dw.com/ro/frate-frate-dar-br%C3%A2nza-e-pe-bani-%C5%9Fi-oricum-trebuie-ap%C4%83rat%C4%83-de-l%C4%83comia-unor-guri-h%C4%83mesite/a-6258575>, accesat la 19.06.2024.

²² <https://www.facebook.com/watch/?v=582662363171246>.

²³ Filon Stan, „Cum vrea Poșta Română să dea lovitura în afaceri! *Frate, frate, dar brânza e pe bani!*”, în *Puterea*, 24.04.2024, disponibil la <https://www.puterea.ro/cum-vrea-posta-romana-sa-dea-lovitura-in-afaceri-frate-frate-dar-branza-e-pe-bani/>, accesat la 20.05.2024.

presă. *Evenimentul zilei* relatează despre „Parlamentarii zgârie-brânză”²⁴, care se zgâresc când trebuie să cumpere meniul de prânz. În plus, structura dobândește unicitate prin crearea unei forme cu rol de epitet, dar și ca un substantiv compus prin parataxă, care se întâlnește și în alte articole (ca exemplificare, putem aminti un comentariu publicat în *BZI*, cu titlul „Afaceristul zgârie-brânză”²⁵).

Nu este măgulitor să se spună despre cineva că este „brânză bună în burduf de câine”, însemnând că nu-și folosește calitățile la adevăratul potențial. Și aici sensul figurat s-a dezvoltat din cel propriu. Brânza de burduf este păstrată fie în stomac sau piele de oaie, capră ori bivol, fie în scoarță de brad, prin urmare „o brânză bună în burduf de câine” este ceva nelalocul lui. Expresia își face loc în presa sportivă. În editorialul „Brânză bună (de Pipera) în burduf de câine (la Jilava) – ce păcat!”²⁶ este comentată soarta echipei de fotbal *Steaua*, aflată pe mâinile nepricepute ale lui Gigi Becali.

În plus, un alt element atât de necesar în obținerea produselor lactate la stână, și anume *cheagul*, a dat naștere unor expresii utilizate argotic. Este vorba mai ales despre „a prinde cheag”, care semnifică a „se îmbogăți”, a începe să strângă avere, asemănător cu „a avea cheag”, ce reprezintă „a fi bogat, a avea bani”. Similitudinea se realizează cu ideea procesului în care este folosit cheagul, de strângere, de *închegare* a laptelui.²⁷

S-ar putea crede că termenul pastoral de „cheag” este mai puțin utilizat în presă, fiind un cuvânt specific păstoritului, însă expresia „a prinde cheag” a intrat în limbajul comun, apărând în contexte diferite, atât în presa națională, cât și locală. Astfel, *Adevărul* relatează că „Fundația Mișcarea Populară <a prins cheag> la Olt”²⁸, dar și *Ziarul de Argeș* vorbește despre un deputat PSD care „a prins cheag”²⁹. Tot în comentariul politic apare expresia pe platforma *Hotnews*³⁰ despre o grupare bazată pe interese, care „a prins cheag”, respectiv că „USR nu a prins

²⁴ Iulia Moraru, „Aleșii zgârie-brânză. Deputații vor mâncare la cel mult 24 de lei, trei feluri”, în *EVZ.ro*, 20.07.2023, disponibil la https://evz.ro/alesii-zgarie-branza-deputatii-vor-mancare-la-cel-mult-24-de-lei-trei-feluri.html#google_vignette, accesat la 10.06.2024.

²⁵ „Afaceristul zgârie-brânză”, *BZI.ro*, 8.03.2021, disponibil la <https://www.bzi.ro/afacersitul-zgarie-branza-4142540>, accesat la 11.06.2024.

²⁶ George Plaurian, „Brânză bună (de Pipera) în burduf de câine (la Jilava) – ce păcat!”, *Romanian Soccer*, 28.08.2018, disponibil la <https://www.romaniansoccer.ro/stiri/40769/branza-buna-%28de-pipera%29-in-burduf-de-caine-%28la-jilava%29--ce-pacat.htm>, accesat la 11.06.2024.

²⁷ Pentru mai multe informații despre aceste expresii, dar și altele cu trimitere la produse gastronomice și hrană care stau la baza unor locuțiuni răspândite azi, a se vedea Petronela Savin, *Romanian Phraseological Dictionary. The Onomasiological Field of Human Nourishment*, Iași, Institutul European, 2012.

²⁸ Mugurel Manea, „Fundația Mișcarea Populară a prins cheag la Olt”, în *Adevărul*, 11.08.2022, disponibil la <https://adevarul.ro/stiri-locale/slatina/fundatia-miscarea-populara-a-prins-cheag-la-olt-1452635.html>, accesat la 10.06.2024.

²⁹ „Mircea Drăghici – băiatul de casă al tuturor, omul nepotrivit la locul nepotrivit în partidul nepotrivit”, în *Ziarul de Argeș*, 3.06.2019, disponibil la <http://ziaruldearges.ro/mircea-draghici-baiatul-de-casa-al-tuturor-omul-nepotrivit-la-locul-nepotrivit-in-partidul-nepotrivit/>, accesat la 20.05.2024.

³⁰ „Copos, omul de paie al unui cuib de afaceriști”, în *Hotnews.ro*, 3.02.2005, disponibil la <https://hotnews.ro/copos-omul-de-paie-al-unui-cuib-de-afaceristi-806554>, accesat la 11.06.2024.

cheag în urbea de pe Someș” în *avertisment.net*³¹. Reliefăm, astfel, cum anumite ziceri sunt specifice mai ales publicațiilor generaliste, mai puțin celor sportive sau mondene, spre deosebire de cele identificate anterior.

Interesantă este și folosirea unui alt produs, cașul, pentru a desemna ironic nepriceperea unui tânăr în expresia „a fi cu cașul la gură” sau „încă nu i-a picat cașul de la gură”. Mai puțin cunoscută este expresia „a deșerta cașul” cu sensul de a fugi. În schimb „a fi pâine și caș cu cineva”, se referă la a fi prieten bun cu cineva. Urmărind situația din media, am observat că zicalele ce conțin termenul „caș” nu sunt la fel de des întâlnite ca altele menționate în articolul de față, posibil dintr-o utilizare mai rară și în limbajul colocvial – cașul este un produs mai scump, care se produce doar într-o anumită perioadă a anului.

c. Meseriile și organizarea din stână

Dacă termenii moșteniți din latină *oier* și *păcurar* nu sunt marcați stilistic, fiind folosiți pentru a denumi meseria, în schimb cuvântul *cioban*, împrumutat din turcă, are conotație negativă. A spune despre cineva că „este un cioban”, înseamnă că este o persoană prost crescută, fără maniere.

În schimb, presa nu face întotdeauna deosebirea între cioban și oier. *Oierii* sunt stăpânii de oi, iar *ciobanii* sunt slugile acestora. Cu siguranță că articolul „Parlamentarii au făcut-o de oaie. Protestul ciobanilor în presa internațională”³² are în vedere proprietarii de oi, nu angajații acestora. Totuși se folosesc și ambii termeni ca dovadă că presa cunoaște diferența dintre ei, cel puțin în mass-media de nișă: „Oier: În ferma mea, un oier câștigă între 3500 și 4000 lei lunar”³³.

Sensul peiorativ al termenului „cioban” nu este definitoriu, deoarece, în limba română regăsim și diverse cuvinte compuse cu acesta, mai ales în zona florei: multe plante au primit denumirea colocvială de la noțiunea de *cioban*: „traista-ciobanului”, „varga ciobanului”, „spanacul-ciobanilor” (Dima 2004:30). Într-o direcție asemănătoare am putea menționa și domeniul astronomiei. Există diferite nume oferite unor stele, constelații ce provin din limbajul pastoral din transhumanță: *Steaua-Ciobanului* (poate și cea mai cunoscută), constelația *Berbecul*, *Ursul-Mare/ Ursul-Mic* sau, legat de fazele lunii: *Cornul/ Coarnele Lunii*.³⁴

³¹ Valer Marian, „Va fi împresurat și liderul AUR?”, în *Avertisment.net*, <https://www.avertisment.net/va-fi-impresurat-si-liderul-auri/>, accesat la 11.06.2024.

³² Robert Frunzescu, *art.cit.*, <https://mytex.ro/dosare/parlamentarii-au-facut-o-de-oaie-protestul-ciobanilor-in-presa-internationala/>, 15.05.2024.

³³ Roxana Dobre, „Oier: În ferma mea, un cioban câștigă 3.500-4.000 de lei lunar. Chiar și așa, am adus oameni de afară”, în *Agrointelența*, 14.02.2023, disponibil la <https://agrointel.ro/171117/oier-in-ferma-mea-un-cioban-castiga-3-500-4-000-de-lei-lunar-chiar-si-asa-am-adus-oameni-de-afara>, accesat la 10.06.2024.

³⁴ Tot în acest sens, amintim constatările cercetătorilor din domeniu: „Numeroase astronime sau elemente componente ale unor structuri lingvistice apar în registrul popular ca urmare a transferului lexical al unor apelative caracteristice, prin semantica lor inițială, subansamblului lexical păstoresc al limbii române” (Dima 2004: 267).

d. Bolile și dăunătorii de la stână

Limbajul pastoral a fost influențat și de pericolele și primejdiile care erau în jurul procesului de transumanță: „Aidoma multor activități derulate de oameni, oieritul transhumant a fost de nenumărate ori însoțit de riscuri, care i-au lăsat pe proprietarii oilor săraci, după ce din diferite motive și-au pierdut turmele. (...) Primejdiile care pândeau păstorii și turmele pe care le mâneau pe drumurile țării erau destul de multe și uneori imprevizibile” (Costăchescu, Ciocan 2015:63). Dintre bolile parazitare, de exemplu, cele mai răspândite și cunoscute sunt *râia* și *căpușele*, acestea dând naștere, în limbajul actual, unor expresii și locuțiuni utilizate frecvent colocvial, dar și în presa scrisă sau audiovizual. *Căpușa* este una dintre insectele considerate azi foarte periculoase, ce provoacă o boală gravă, prin faptul că se înfinge în piele (sau la animale, sau la oameni) și se hrănește cu sângele celui atacat. Termenul a creat o diversitate de locuțiuni, des utilizate și astăzi, dar fără a mai fi identificată etimologia lor. Prin urmare, „ce-i în gușă și-n căpușă” definește o persoană care este sinceră și spune exact ce îi trece prin minte, fără ocolișuri, fără să mintă sau să încerce să ascundă ceva. O asemenea expresie a fost preluată până și în spațiul media, dând naștere, metonimic, titlului unei emisiuni de tip talk-show la radio.³⁵ Este interesantă expresivitatea construită în presă. De pildă, de la substantivul „căpușă” prin derivare s-a obținut verbul „a căpușa”, utilizat des în presa postdecembristă. Astfel, la ProTV se spune despre spitalul din Piatra Neamț că „a fost căpușat, iar oamenii au murit”³⁶, utilizarea termenului cu sens negativ fiind evidențiată în acest caz.

În plus, adeseori regăsim acest termen, desemnând dăunătorii atât de des prezenți în turmele de oi, alături de cel de *râie* – o boală contagioasă ce produce bubițe și mâncărimi puternice, în expresii care fac trimitere la o persoană de care nu mai scapi, insistentă și deranjantă: „a se ține de cineva ca o căpușă” sau „se ține ca râia de om”. Avem de-a face, aici, cu o analogie între aceste boli și dăunători și oamenii de care nu reușești să te îndepărtezi și care sunt agasanti³⁷ – prin urmare, un sens peiorativ al noțiunilor. Expresiile „a se ține scai” sau „a se ține ca râia” se întâlnesc în presa mondenă. În *Click* apare într-un titlu citat în care Mariana

³⁵ Este vorba despre emisiunea *Ce-i în Gușă, și-n căpușă* (talk-show pe teme politice, sociale, economice), difuzată la Radio Gold FM România și moderată de către Cozmin Gușă (a se vedea analogia cu numele prezentatorului), în care se subliniază evenimentele realității, așa cum sunt ele percepute (<https://goldtv.ro/categories/ce-i-in-gusa-si-n-capusa/>; <https://radiogoldfm.ro/shows/ce-i-in-gusa-si-n-capusa/>).

³⁶ Paul Angelescu, „Ani de zile, spitalul din Piatra Neamț a fost căpușat, iar oamenii au murit: *Este o pușculiță*”, *ProTv*, 4.04.2021, disponibil la <https://stirileprotv.ro/romania-te-iubesc/ani-de-zile-spitalul-din-piatra-neamt-a-fost-capusat-iar-oamenii-au-murit-este-o-pusculita.html>, accesat la 10.06.2024.

³⁷ Chiar și în explicațiile de dicționar avem menționat sensul peiorativ, depreciativ al expresiilor și locuțiunilor formate cu termenul *râie*.

Moculescu, fosta soție a compozitorului Horia Moculescu o acuză pe Alexandra Velniciuc de o aventură cu soțul ei căci „se ține scai de această familie, ca râia!”³⁸

Concluzii

În urma analizei realizate în articolul de față, am constatat că termenii pastorali sunt utilizați în expresii și locuțiuni ca element de oralitate în stilul jurnalistic. Astfel, se observă că limbajul familiar este întâlnit cu precădere în presa mondenă sau sportivă și mai puțin în presa de informare. Urmărind exemplele identificate, putem evidenția faptul că, în presa sportivă, mai ales, identificăm sensul ironic (și chiar peiorativ) în utilizarea expresiilor provenite din terminologia pastorală. În plus, presa mondenă folosește asemenea noțiuni ca atribute pentru zona de *vedete*, în general. Totuși, uneori, acești termeni creează expresivitate prin folosirea lor cu sens figurat în comentariul politic și chiar în știri.

Dintre nivelurile de conținut, deși desemnarea și sensul domină, nici semnificațiile din limba română a termenilor pastorali nu sunt neglijate. Prin urmare, presa utilizează corect semnificația termenilor cioban, oier, chiar dacă se folosește mai des substantivul *cioban*, utilizat uneori greșit ca sinonim pentru *oier*. În schimb, presa include în limbajul familiar și termeni pastorali mai puțin cunoscuți cum ar fi *cheag*, expresia „a prinde cheag” fiind la îndemână în comentarii de la evenimente politice și până la sport.

Așa cum am subliniat în exemplificările anterioare, expresiile provenite din limbajul pastoral devin adevărate elemente de expresivitate lingvistică în presa românească, fie că sunt procedee ale oralității, fie că au rol de divertisment, sens ironic, parodic sau chiar peiorativ.

Bibliografie /Bibliography:

Costăchescu, Tiberiu; Ciocan, Ioana (2015), *Păstoritul la Săliște*, Sibiu, Editura Techno Media.

Crețu, Ioana-Narcisa (2005), *Lingvistica integrală*, Editura Universității „Lucian Blaga din Sibiu.

Dima, Emanuela (2004), „Transferul terminologiei pastorale în domeniul etnobotanic”, în *Limba română*, LIII (5-6), București, Editura Academiei.

Dima, Emanuela (2004), „Transferul apelativelor păstorești în domeniul astronomic popular. Structuri lingvistice”, în *Limba română*, LIII (1-2), București, Editura Academiei, p.29-59.

Petruțiu, Nicolae Stan (2015), *Transhumanța*, Sibiu, Editura Salgo.

Roșca, Luminița (2004), *Producția textului jurnalistic*, Iași, Polirom.

Savin, Petronela (2012), *Romanian Phraseological Dictionary. The Onomasiological Field of Human Nourishment*, Iași, Institutul European.

³⁸ Andreea Dumitru, „Mariana Moculescu o acuză pe Alexandra Velniciuc că ar fi avut o aventură cu Horia Moculescu: *Se ține scai de această familie, la fel ca râia!*”, în *Click*, 16.06.2024, disponibil la <https://click.ro/vedete/vedete-romanesti/mariana-moculescu-o-acuza-pe-alexandra-velniciuc-2368878.html>, accesat la 19.06.2024.

Stănișor, Ioan, *Fondul Ioan Stănișor. Colecții speciale*, Sibiu, Biblioteca Județeană Astra.

Ursan, Vasile (2006), *Graiul din Mărginimea Sibiului*, vol. I-II, Sibiu, Editura Alma Mater.

Webliografie /Webliography:

Dima, Emanuela (2003), „Reprezentarea antroponimică a unor nume de animale”, în *Limba română*, nr.4, 203-219, disponibil online la <https://dspace.bcu-iasi.ro/bitstream/handle/123456789/8314/Dima,%20Emanuela,%20Reprezentarea%20antroponimica%20a%20unor%20nume%20de%20animale,%20Limba%20romana,%20An.%2052,%20Nr.%204,%202003,%20p.%20203-212.pdf?sequence=1>.

Olari, Daniela Cristina (2017), *Păstoritul în Transilvania. Studiu monografic în abordare calitativistă*, teză de doctorat-rezumant, coord. prof. univ. Verdinaș Traian, Cluj, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjli_Lgv8CCAxXch_0HHaL_DHIQFnoECBEQAQ&url=https%3A%2F%2Fteze.doctorat.ubbcluj.ro%2Fdoctorat%2Fteza%2Ffisier%2F4187&usg=AOvVaw0W451AAIrCo41Df0sltd3h&opi=89978449.

Paraschivescu, Radu (2018), „Pastila de limbă. Dedicății pentru Daea: Expresii cu oaia”, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/educatie/pastila-de-limba-expresii-cu-oaia-dedicatii-pentru-daea-1035227>.

Zafiu, Rodica (2020) „De oaie și de porc”, *Dilema veche*, 30.01-15.02.2020, <https://dilemaveche.ro/sectiune/editoriale-si-opinii/pe-ce-lume-traim/de-oaie-si-de-porc-629483.html>.

<https://adevarul.ro/>.

<https://click.ro/>.

<https://evz.ro/>.

<https://hotnews.ro/>.

<https://stirileprotv.ro/>.

<https://mytex.ro/>.

<https://cugetliber.ro/>.

<https://maramedia.ro/>.

<https://www.libertatea.ro/>.

<https://www.cuvantul-liber.ro/>.

<https://www.realitatea.net/>.

<https://www.zcj.ro/>.

<https://golazo.ro/>.

<https://www.prosport.ro/>.

<https://www.wowbiz.ro/>.

<https://www.gsp.ro/>.

<https://www.dw.com/ro/>.

<https://www.puterea.ro/>.

<https://www.bzi.ro/>.

<https://www.romaniansoccer.ro/>.

<http://ziaruldearges.ro/>.

<https://www.avertisement.net/>.

<https://agrointel.ro/>.

<https://goldtv.ro/>.

<https://radiogoldfm.ro/>.